

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.13+378.147

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 440 КПК УКРАЇНИ І П. 5 Ч. 1 СТ. 284 КПК УКРАЇНИ У ВИПАДКУ СМЕРТІ ЗАСУДЖЕНОГО, ВИПРАВДАНОГО ДО ЗАВЕРШЕННЯ РОЗГЛЯДУ КАСАЦІЙНОЇ СКАРГИ

І. Басиста

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Городоцька, 26, Львів, Україна, 79007,
e-mail: basysta-i@ukr.net*

Зроблено спробу дати відповіді на запитання, які виникають при застосуванні положень ст. 440 КПК України і п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України у випадку смерті засудженого, виправданого до завершення розгляду касаційної скарги. Зокрема, запропоновано власні авторські підходи щодо ймовірності прийняття процесуальних рішень про закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю засудженого, виправданого; продовження провадження, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого, а також прийняття низки інших процесуальних рішень касаційною інстанцією при застосуванні положень ст. 440 КПК України.

Ключові слова: касаційна скарга, суд касаційної інстанції, засуджений, виправданий, судове провадження.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.68.212>

Постановка проблеми. На сьогоднішній день залишається дискусійною наукова позиція про те, що положення п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України підлягають застосуванню у випадку смерті не лише підозрюваного, обвинуваченого, як це передбачено у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, а й у випадку смерті засудженого, виправданого.

Поки що існують полярні погляди щодо тих процесуальних рішень, які уповноважений приймати Верховний Суд, виконуючи вимоги ст. 440 КПК України, встановивши обставини, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, закриваючи кримінальне провадження щодо засудженого. Тому у цій публікації зроблено спробу переконати читача в тому, що суд касаційної інстанції повинен скасувати обвинувальний вирок і відповідну ухвалу апеляційного суду та закрити кримінальне провадження, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (у такому випадку провадження продовжується і за його перебігом суду варто приймати визначені у КПК процесуальні рішення).

Оскільки у чинному КПК України лише у чотирьох випадках (у трьох статтях) згадується термін реабілітація, а сама процедура ніяк не унормована, на основі вже наявних наукових позицій та власного бачення, доведено, що ст. 284 КПК України варто доповнити положенням про те, що близькими родичами померлого, захисником повинно бути заявлено клопотання (заява), в якому (ій) викладають обставини,

які можуть свідчити про наявність підстав для реабілітації померлого, а відповідно суд перевіряє наявність цих підстав та встановлює необхідність та підставність подальшої реабілітації померлого чи протилежне.

Зважаючи на те, що КПК України не містить чіткої вказівки, які процесуальні рішення суд касаційної інстанції приймає, виконуючи вимоги ст. 440 КПК України, встановивши обставини, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, закриваючи кримінальне провадження щодо виправданого, наведено аргументи на користь наукової позиції про те, що у разі прийняття судом касаційної інстанції процесуального рішення про закриття кримінального провадження в порядку ст. 440 КПК України щодо виправданого, який помер до завершення розгляду власної касаційної скарги, обвинувальний вирок та ухвала апеляційної інстанції скасуванням не підлягають.

Метою цієї статті є аналіз проблем, які виникають при застосуванні положень ст. 440 КПК України і п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України у випадку смерті засудженого, виправданого до завершення розгляду касаційної скарги. Також поставлено завдання напрацювання пропозицій, які сприятимуть усуненню означених проблем.

Аналіз стану вивчення проблеми у спеціальній літературі засвідчує, що окремі її аспекти під різними кутами зору були предметом наукових досліджень В. Г. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, А. Я. Дубинського, В. С. Зеленецького, Л. М. Лобойка, В. Т. Маляренка, В. Т. Нора, М. С. Строговича та інших провідних вчених.

За період дії КПК України 2012 року захищено дві кандидатські дисертації, зокрема у 2016 році К. В. Токаренко на тему: «Процесуальний порядок закриття кримінального провадження», а у 2018 році – Х. М. Павич на тему: «Закриття кримінального провадження судом першої інстанції».

При цьому, за межею уваги вказаних дослідників залишилися підстави, зокрема обставина, передбачена в п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України та процесуальний порядок закриття кримінального провадження судом касаційної інстанції.

Виклад основного матеріалу. По-перше, існують певні неузгодженості між окремими положеннями ст. 440 КПК України і п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, які породжують запитання про те, чи положення п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України і ст. 440 КПК України підлягають застосуванню у випадку смерті засудженого, виправданого?

Передовсім варто констатувати, що ст. 440 КПК України передбачено повноваження касаційної інстанції на прийняття рішення про закриття кримінального провадження. Зокрема, унормовано, що суд касаційної інстанції, встановивши обставини, передбачені ст. 284 КПК України, скасовує обвинувальний вирок чи ухвалу і закриває кримінальне провадження [3].

Тобто таким формулюванням ст. 440 КПК України, у буквальному викладі, законодавець не передбачив будь-яких варіацій для касаційної інстанції, окрім як прийняти єдине процесуальне рішення – закрити кримінальне провадження за умови встановлення обставин, передбачених ст. 284 КПК. Як на мене, то інших тлумачень щодо процесуального рішення існувати не повинно, а варто виконувати цю вимогу законодавця у розумінні загального правила.

Один виняток із цього правила міститься у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК, зокрема, коли для суду передбачено альтернативу: закрити кримінальне провадження або ж продовжити провадження, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого. Чому, на мій погляд, саме альтернативу? Очевидно тому, що саме суду надається виключне повноваження оцінити фактичні дані, а також наявні підстави для прийняття одного із двох, передбачених у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК процесуальних рішень.

Зважаючи на те, що вимоги ст. 284 КПК України стосуються різних стадій кримінального провадження (зокрема, як досудового розслідування, так і судових стадій), різних представників сторони обвинувачення (слідчого, прокурора), слідчого судді, а також трьох судових інстанцій, які уповноважені приймати рішення про закриття кримінального провадження, в окремих частинах цієї ст. унормовано процесуальний порядок такої діяльності, повноваження на її здійснення за окремими пунктами ч. 1 ст. 284 КПК України, види процесуальних рішень за процесуальною формою тощо.

Ця стаття містить і певні новації. Її доповнено новою частиною згідно із Законом № 2548-VIII від 18.09.2018 та унормовано, що якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру, встановлені частиною першою ст. 219 КПК України, слідчий суддя може винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника (ч. 9 ст. 284 КПК України).

З огляду на вищевикладене, інші ст. КПК України мають відсилочний характер відносно ст. 284 КПК України, що є логічно та відповідає загальним засадам юридичної техніки, такою також є ст. 440 КПК України.

Частиною 7 ст. 284 КПК окреслено, що якщо обставини, передбачені п. 5, 6, 7, 8, 9, 9-1 частини першої цієї статті, виявляються під час судового провадження, а також у випадку, передбаченому п. 2, 3 частини другої цієї статті, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження.

Згідно з п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України судове провадження – кримінальне провадження у суді першої інстанції, яке охоплює підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами.

Тому для з'ясування питання про повноваження певного суду певної інстанції на прийняття рішення про закриття кримінального провадження з означених підстав при існуванні обставин, передбачених п. 5, 6, 7, 8, 9, 9¹ частини першої ст. 284 КПК України, за основу варто брати розуміння законодавцем судового провадження, що унормоване у п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України.

При цьому, не вважаю, що такі поняття, як підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений варто тлумачити якось по-іншому, відходячи від закріплених у ст. 42, 43 КПК України визначень.

Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому ст. 276–279 КПК України, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй унаслідок невстановлення місця перебування особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень (ч. 1 ст. 42 КПК України).

Обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України (ч. 2 ст. 42 КПК України).

Факт об'єднання законодавцем процесуальних прав підозрюваного та обвинуваченого у ч. 3 ст. 42 КПК чи обов'язків у ч. 7 цієї ж ст. не має нічого спільного із однаковим сприйняттям чи розумінням законодавцем цих учасників кримінального провадження – законодавець чітко розмежовує розуміння підозрюваного та обвинуваченого. Як ми бачимо, законодавець лише проводить паралель між обвинуваченим

та підсудним, і це як на мене логічно (хоча серед науковців, які почасти апелюють до дієвості положень КПК 1960 року, існують і протилежні думки), адже дослівно підсудний – це той, хто відданий на розсуд суду, саме ним є сучасний обвинувачений (особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду).

Свою чергою, виправданим у кримінальному провадженні є обвинувачений, виправдувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили (ч. 1 ст. 43 КПК).

Засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили (частина 2 ст. 43 КПК).

Цілком логічним вважаю, що з моменту набрання вироком законної сили особа перестає бути обвинуваченим у кримінальному провадженні, а набуває процесуального статусу засудженого чи виправданого залежно від виду вироку. При цьому, виправданий, засуджений має права обвинуваченого, передбачені ст. 42 КПК України, в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження (ч. 3 ст. 43 КПК). Очевидно, що касаційний розгляд також підпадає під таке визначення і розуміння, оскільки це слідує зі законодавчого визначення судового провадження, яке закріплене у п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України. Зважаючи на такий стан речей, можна констатувати, що положення п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України (а відтак і ст. 440 КПК України) підлягають застосуванню не тільки в разі смерті підозрюваного чи обвинуваченого, але й у випадку смерті засудженого чи виправданого. Хоча для уникнення різних наукових тлумачень доцільно рекомендувати законодавцеві внести відповідні доповнення до п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК.

Така позиція також узгоджується із вимогами п. 1-3 ч. 1 ст. 425 КПК України, де визначено, що право на касаційне оскарження, зокрема на подання касаційної скарги мають: засуджений, його законний представник чи захисник – у частині, що стосується інтересів засудженого; виправданий, його законний представник чи захисник – у частині мотивів і підстав виправдання; підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник. Нелогічно та неприпустимо було б в одних випадках прирівнювати обвинуваченого до засудженого чи виправданого при прийнятті процесуальних рішень, зокрема при закритті кримінального провадження, а в інших – розмежовувати їх, зокрема і при наділенні їх повноваженнями на подання касаційної скарги. Виправданий, засуджений лише має права обвинуваченого, передбачені статтею 42 КПК України, в обсязі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Отже, беручи до уваги викладене, вважаю, що якщо обставина, передбачена п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України виявляється під час кримінального провадження у суді першої інстанції, яке охоплює підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами для суду передбачено альтернативу: закрити кримінальне провадження або ж продовжити провадження, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого (ним на досудовому розслідуванні є підозрюваний, а у судовому провадженні – обвинувачений, засуджений, виправданий).

У п. 8 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 року подібно було передбачено обставину, що виключала провадження у кримінальній справі, зокрема щодо «померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі було необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами» [1, с. 117; 4]. При цьому, в наукових колах критикували вживання узагальненого слова «померлого», оскільки допускали різні інтерпретації щодо розуміння того, про якого учасника кримінального процесу у тогочасному КПК йшлося.

По-друге, у теорії та на практиці не до кінця зрозумілою залишається відповідь на запитання, які процесуальні рішення має прийняти касаційна інстанція, якщо буде встановлено, що до завершення розгляду своєї касаційної скарги засуджений помер?

Якщо на момент касаційного розгляду буде встановлено, що засуджений помер, то Верховний Суд, виконуючи вимоги ст. 440 КПК України, встановивши обставини, передбачені ст. 284 КПК України за загальним правилом, скасовує обвинувальний вирок чи ухвалу і закриває кримінальне провадження.

Оскільки вже зазначалося вище, що один виняток із цього правила міститься у п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК, зокрема, коли для суду передбачено альтернативу: закрити кримінальне провадження або ж продовжити провадження, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого, то у суду виникає необхідність вибору, а логічно і обов'язок з'ясування підстав для прийняття одного з цих процесуальних рішень.

На моє переконання, Верховний Суд повинен скасувати обвинувальний вирок і відповідну ухвалу апеляційного суду та закрити кримінальне провадження, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого (у такому випадку провадження продовжується і за його перебігом суду варто приймати визначені у КПК процесуальні рішення (при цьому суд касаційної інстанції перевіряє правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскарженому судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу. Суд касаційної інстанції переглядає судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій у межах касаційної скарги. Суд касаційної інстанції вправі вийти за межі касаційних вимог, якщо цим не погіршується становище засудженого, виправданого чи особи, стосовно якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру. Якщо задоволення скарги дає підстави для прийняття рішення на користь інших засуджених, від яких не надійшли скарги, суд касаційної інстанції зобов'язаний прийняти таке рішення (ч. 1–2 ст. 433 КПК України)).

Якщо ж Верховним Судом буде встановлено, що питання про реабілітацію померлого не порушено, а, відповідно, провадження не є необхідним, суд за загальним правилом ст. 440 КПК України скасовує обвинувальний вирок і відповідну ухвалу апеляційного суду та закриває кримінальне провадження. Видається, що такі дії будуть логічними та послідовними, адже, як слушно вказано у юридичній літературі, смерть особи, яка вчинила злочин, робить провадження у кримінальній справі безпредметним [7, с. 470]. При цьому, додатково зазначу, що втрачається мета покарання, (адже навіть без заглиблення в абсолютні, відносні й змішані теорії покарання, відомо, що воно має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами (ч. 2 ст. 50 КК України)), що визначено в обвинувальному вирокі суду та ухвалі апеляційної інстанції, яка залишила таке рішення першої інстанції без змін (тому вони за загальним правилом ст. 440 КПК України підлягають скасуванню).

По-третє, варто констатувати, що у чинному КПК України справді відсутня вказівка, як потрібно визначати необхідність продовження розгляду, і касаційного розгляду в тому числі, залежно від того, чи є необхідним продовження розгляду для реабілітації померлого.

Із цього приводу підтримую позицію, яка вже висловлена в юридичній літературі та відповідає вимогам низки статей КПК України, що до суду повинно бути заявлено клопотання (заяву) [5, с. 116], в якому (ii) викладають обставини, які можуть свідчити про наявність підстав для реабілітації померлого, а відповідно суд перевіряє наявність цих підстав та встановлює необхідність та підставність подальшої реабілітації померлого чи протилежне.

У цьому ракурсі варто пригадати, що у теорії кримінального процесу розглядувану підставу для закриття кримінального провадження (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК) відносять до формально-процесуальних підстав закриття кримінального провадження, тобто таких, що зумовлюють закриття кримінального провадження, зважаючи на наявність рішень щодо певного факту, які набули юридичної сили [7, с. 470]. Із цього приводу я б додала до поданого визначення пункт «...за відсутності волевиявлення близьких родичів померлого, захисника щодо реабілітації померлого, яке має процесуальну форму клопотання (заява)».

Завдяки проведеному аналізу положень чинного КПК України встановлено, що також мають право на існування ті наукові пропозиції, які стосуються осіб та учасників судового провадження, які можуть звернутися із таким клопотанням (заявою). До них слушно віднесено близьких родичів померлого, а також захисника, участь якого у цій категорії проваджень є обов'язковою [5, с. 115]. Це бачення повною мірою узгоджується із положеннями п. 6 ч. 2 ст. 52 КПК та ст. 525 КПК України. Однак для судової практики необхідно виробити єдиний підхід із цього приводу, а як на мене, найоптимальнішим шляхом є внесення цих доповнень до аналізованих вище ст. 284, 440 КПК та інших, які стосуються розглянутих питань (закриття кримінального провадження та продовження розгляду, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого).

Не можу сказати, що законодавчі ініціативи у цій царині геть відсутні. Відзначу законопроект народних депутатів України А. М. Павловського, Ю. Я. Стеця, О. М. Бригинця «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо порядку реабілітації, в тому числі реабілітації померлого)», де було запропоновано порядок реабілітації особи, зокрема реабілітації померлого у кримінальному провадженні. Маючи низку позитивів, цей проект також містив неправильні конструкції, які суперечили його меті та положенням КПК України, зокрема «досі не врегульовано порядок реабілітації померлого підозрюваного, обвинуваченого, а саме, не зазначено коло осіб, які можуть вимагати завершення досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження з метою реабілітації померлого, що передбачено п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК...» [6], адже у цьому випадку має йтися не про «завершення...», а про продовження провадження з метою реабілітації тощо.

При цьому, досить слушною була ремарка авторів цього законопроекту, що такі питання виникають на практиці, і не тільки в Україні. Зокрема, 14.07.2011 року Конституційний Суд Російської Федерації з посиланням на статтю 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод постановив, що слідство не може закрити кримінальне провадження у зв'язку зі смертю підозрюваного (обвинуваченого) без згоди його близьких родичів [6]. Вважаю, що така законодавча новація була б корисною і для національного законодавства, і в такий спосіб, охопивши у цих доповненнях і судове провадження, теж можна усунути прогалину, яка існує в чинному КПК України.

Незгода з кваліфікацією, призначеним покаранням у разі наведення їх у касаційній скарзі, самі собою не можуть свідчити про необхідність реабілітації

померлого та не є підставами для реабілітації такої особи, якщо в цілому винуватість засудженого в його касаційній скарзі чи касаційній скарзі його захисника не заперечується.

А от щодо наявних порушень вимог КПК, які можуть бути викладені у касаційній скарзі засудженого чи його захисника, то вони бувають різними, а окремі з них, очевидно, можуть свідчити і про наявність підстав для подальшої реабілітації, що і варто суду з'ясувати в кожному окремому випадку, щоб запобігти порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які є непоодинокими [9; 10].

Науковці також неодноразово звертали увагу на необхідність дотримання засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини при прийнятті процесуального рішення про закриття кримінального провадження із підстави, передбаченої п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК [2, с. 324–335]. Звісно, передусім це стосується досудового розслідування, випадків, коли обвинувачений помер до завершення судового розгляду у суді першої інстанції, однак повністю вилучити цю засаду неприпустимо і в ситуації під час перегляду у Верховному Суді. При цьому варто пам'ятати про межі перегляду судом касаційної інстанції (ст. 433 КПК України).

Варто також констатувати, що наявні наукові публікації підтверджують відсутність єдності у слідчій та судовій практиці щодо документу, який використовують на підтвердження факту смерті особи і це також один із можливих способів уникнення кримінальної відповідальності особою, яка вчинила кримінальне правопорушення [8, с. 91–93]. Тому у юридичній літературі висловлено слушну пропозицію документами на підтвердження смерті особи, яка є учасником кримінального провадження, вважати видане у встановленому законом порядку свідоцтво про смерть або актовий запис (витяг), а також рішення суду про визнання особи померлою, яке набрало законної сили [5, с. 117].

***По-четверте**, у разі прийняття судом касаційної інстанції процесуального рішення про закриття кримінального провадження в порядку ст. 440 КПК України щодо виправданого, який помер до завершення розгляду касаційної скарги, обвинувальний вирок та ухвала апеляційної інстанції скасуванню не підлягають, оскільки у згаданій нормі КПК України є пряма вказівка законодавця про скасування лише обвинувального вироку чи ухвали (хоча вживання законодавцем цього сурядного сполучника «чи» можна розцінювати неоднозначно).*

Висновки. Якщо обставина, передбачена п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, виявляється під час кримінального провадження у суді першої інстанції, яке охоплює підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, а також за нововиявленими або виключними обставинами для суду передбачено альтернативу: закрити кримінальне провадження або ж продовжити провадження, якщо воно є необхідним для реабілітації померлого (ним на досудовому розслідуванні є підозрюваний, а у судовому провадженні – обвинувачений, засуджений, виправданий). Під час прийняття процесуального рішення про закриття кримінального провадження суд касаційної інстанції скасовує обвинувальний вирок і відповідну ухвалу апеляційного суду.

Можна вважати, що положення п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України (а відтак і ст. 440 КПК України) підлягають застосуванню не тільки в разі смерті підозрюваного чи обвинуваченого, але й у випадку смерті засудженого чи виправданого, оскільки виправданий, засуджений має права обвинуваченого, передбачені ст. 42 КПК України, в обов'язі, необхідному для його захисту на відповідній стадії судового провадження.

Статтю 284 КПК України варто доповнити положенням про те, що близькі родичі померлого, захисник маю заявити про клопотання (заява), в якому (ій) викладають обставини, які можуть свідчити про наявність підстав для реабілітації померлого, а відповідно суд перевіряє наявність цих підстав та встановлює необхідність та підставність подальшої реабілітації померлого чи протилежне.

Якщо в цілому винуватість засудженого в його касаційній скарзі чи касаційній скарзі його захисника не заперечується, то очевидно незгода з кваліфікацією, призначеним покаранням самі по собі не можуть свідчити про необхідність реабілітації засудженого та не є підставами для реабілітації такої померлої особи.

Щодо наявних порушень вимог КПК, які можуть бути викладені у касаційній скарзі засудженого чи його захисника, то вони можуть бути різноманітними, а окремі з них, очевидно, можуть свідчити і про наявність підстав для подальшої реабілітації, що і варто суду з'ясувати, щоб запобігти порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

При прийнятті судом касаційної інстанції процесуального рішення про закриття кримінального провадження в порядку ст. 440 КПК України щодо виправданого, який помер до завершення розгляду касаційної скарги, обвинувальний вирок та ухвала апеляційної інстанції скасуванням не підлягають, оскільки у згаданій нормі КПК України є пряма вказівка законодавця про скасування лише обвинувального вироку чи ухвали (хоча вживання законодавцем цього сурядного сполучника «чи» можна розцінювати неоднозначно).

Список використаних джерел

1. *Басиста І. В.* Кримінальний процес України : навч. посібник / І. В. Басиста, В. І. Галаган, Ж. В. Удовенко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.
2. *Задосенко О. В.* Проблемні питання здійснення кримінального провадження у разі смерті особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів причетності до вчинення злочину після її смерті / О. В. Задосенко, Д. В. Куценко // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2015. – Вип. № 4. – С. 324–335.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>. (дата звернення: 8.01.2019).
4. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 16 вересня 2011 року. – Київ : Алерта; ЦУЛ, 2011. – 212 с.
5. *Лепка Х. М.* Особливості закриття кримінального провадження судом у випадку смерті обвинуваченого / Х. М. Лепка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – С. 114–118. – (Серія Юридичні науки ; вип. 2, т. 4).
6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо порядку реабілітації, в тому числі реабілітації померлого) : Проект Закону України реєстраційний номер 4504 від 20.03.2014. Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4504&skl=8 (27.11.2014 року вказаний проект було відкрито та опісля знято з розгляду). (дата звернення 8.01.2019).
7. *Тертишник В. М.* Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / В. М. Тертишник. – Вид. 13-те, допов. і перероб. – Київ : Правова Єдність, 2017. – 824 с.
8. *Туманянц А. Р.* Контрольні функції суду у сфері кримінального судочинства / А. Р. Туманянц. – Харків : Основа, 2000. – 108 с.
9. *Case of Grabchuk v. Ukraine*. – 21.09.2006. – Режим доступу : <https://hudoc.echr.coe.int/-app/conversion/pdf/?library...id..> (дата звернення 8.01.2019)

10. *Case of Zana v Turkey*. – 18954/91, 25.11.1997. – Режим доступу : <https://hudoc.echr.coe.int/.../pdf?...ZANA%20v.%20TURKE...> (дата звернення 8.01.2019).

References

1. Basysta, I. V., Halahan, V. I., Udovenko, Zh. V. (2012). *Kryminal'nyy protses Ukrainy*. 2-ге vyd. pererob. tadop.: Navch. posib. Kyiv: Tsentр uchbovoyi literatury.
2. Zadoyenko, O. V., Kutsenko, D. V. (2015). Problemni pytannya zdiysnennya kryminal'noho provadzhennya u razi smerti osoby, stosovno yakoyi zibrano dostatn'о dokaziv prychetnosti do vchynennya zlochynu pislya yiyi smerti. *Visnyk Chernivets'koho fakul'tetu Natsional'noho universytetu «Odes'ka yurydychna akademiya»*, 4, 324–335.
3. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy* vid 13.04.2012. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>.
4. *Kryminal'no-protsesual'nyy kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo iz zminamy ta dopov. na 16 veresnya 2011 roku*. (2011). Kyiv: Alerta; TSUL.
5. Lepka, Kh. M. (2014). Osoblyvosti zakryttya kryminal'noho provadzhennya sudom u vypadku smerti obvynuvachenoho. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya Yurydychni nauky*, 2. T. 4, 114–118.
6. *Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu Ukrainy (shchodo poryadku reabilitatsiyi, v tomu chysli reabilitatsiyi pomerloho). Proekt Zakonu Ukrainy. 4504 20.03.2014*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4504&skl=8
7. Tertyshnyk, V. M. (2017). *Naukovo-praktychnyy komentar Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu Ukrainy*. Vyd. 13-te, dopovn. i pererob. Kyiv: Pravova Yednist'.
8. Tumanants, A. R. (2000). *Kontrol'ni funktsiyi sudu u sferi kryminal'noho sudochynstva*. Kharkiv: Osnova.
9. *Case of Grabchuk v. Ukraine*. 21.09.2006. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/app/-conversion/pdf/?library...id..>
10. *Case of Zana v Turkey*, 18954/91, 25.11.1997 Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/.../pdf?...ZANA%20v.%20TURKE...>

APPLICATION OF PROVISIONS OF ARTICLE 440 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE AND CLAUSE 5, PART 1, ARTICLE 284 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE, IN CASE OF DEATH OF THE CONVICTED OR THE ACQUITTED BEFORE FINALIZATION OF CASSATION APPEAL CONSIDERATION

I. Basysta

*Lviv State University of Internal Affairs,
26, Horodotska Str., Lviv, Ukraine, 79007,
e-mail: basysta-i@ukr.net*

The scholarly position on whether the provisions of Clause 5, Part 1, Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine are to be applied in case not only of death of a suspect, defendant, as stipulated in Clause 5, Part 1, Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, but also in case of death of the convicted or the acquitted, remains controversial.

For now, opposing views exist about the procedural resolutions that the Supreme Court is authorized to make under the requirements of Article 440 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, having clarified the circumstances stipulated by Clause 5, Part 1, Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and closing the criminal proceedings against the

convicted. I am of the opinion that the Supreme Court shall recall the sentence and the relevant resolution of the court of appeals, and close the criminal proceedings, with exception of the cases where the proceedings is necessary to rehabilitate the deceased (in this case, the proceedings shall be continued, and the court shall make procedural decisions about the process as defined in the Criminal Procedure Code).

It is proved that Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine would benefit from adding the provision stating that close relatives of the deceased individual, his/her attorney should file a solicitation (application), stating the circumstances that can be evidence on the grounds of which the deceased should be rehabilitated, and the court, correspondingly, could verify the validity of these circumstances and establish the necessity and the basis for further rehabilitation of the deceased, or otherwise.

Arguments are provided in support of the scholarly position postulating that when the Supreme Court makes a procedural resolution to close the criminal proceedings as described in Article 440 of the Criminal Procedure Code of Ukraine concerning the acquitted individual who had died before his/her own cassation appeal consideration was finished, the judgment of conviction, and the judgment of the court of appeals, must not be recalled.

Keywords: cassation appeal, cassation instance court (the Supreme Court), convicted, acquitted, court proceedings.

*Стаття: надійшла до редакції 25.02.2019
прийнята до друку 21.05.2019*